

MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA LIBEL TOURISM

LIBEL TOURISM IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Esra TEKİN* [10.21492/inuhfd.999552](https://doi.org/10.21492/inuhfd.999552)

Makale Bilgi

Gönderi: 23/09/2021
Kabul : 21/10/2022

Anahtar Kelimeler

*Şeref ve Haysiyet İhlali,
Libel Tourism,
Milletlerarası Yetki,
İfade Hürriyeti,
Kişilik Hakları.*

Article Info

Received: 23/09/2021
Accepted: 21/10/2022

Keywords

*Violation of Honor and
Dignity,
Libel Tourism,
International Jurisdiction,
Freedom of Expression,
Personality Rights.*

Özet

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda kişiler, coğrafi sınırlardan bağımsız olarak dünyanın öteki ucundaki kişilerle kolayca iletişim kurabilmektedirler. Ancak bu durum, yabancılık unsuru içeren kişilik hakkı, özellikle şeref ve haysiyet ihlallerinin artmasına sebep olmaktadır. İnternet ortamındaki bir içeriğin dünya üzerinde her yerde erişilebilir olması da ihlalin sonuçlarını ağırlaştırmaktadır. Kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden davacı, çoğu zaman içeriğin her yerde erişilebilir olduğu gerekçesiyle kendi lehine sonuç alabileceği mahkemelerde davasını ikame etmektedir. Nitekim internet ortamında ihlalin herhangi bir coğrafi bölgeye lokalize edilmesinin zor olması sebebiyle, bazı devletler kendi mahkemelerinin milletlerarası yetkisini kolaylıkla tesis etmektedirler. Davacının kendi lehine sonuç alacağı mahkemeleri tercih etmesi olağan bir durum olsa da, dava ve taraflarla zayıf ve geçici irtibatlarla sahip bir mahkemede dava açılması milletlerarası özel hukuk açısından kabul edilebilir bir durum değildir. Forum shoppingin özel bir türü olan libel tourism, davacının, kendi lehine sonuç alacağı mahkemelerde davasını ikame etmesidir. İfade hürriyeti ve kişilik hakları arasındaki çatışma sonucunda hukuk düzenlerinin farklı tercihlere sahip olması, kişilik haklarının ihlaline uygulanacak maddi hukuk kurallarının farklılaşmasına yol açmaktadır. İnternet ortamında kişilik haklarının sözleşme dışı ihlalinde uygulanacak hukuk konusunda yeknesak bir uygulamanın bulunmaması ve devletlerin kendi millî hukuklarını uygulama eğiliminde olmaları davacının işini kolaylaştırarak en lehe maddi hukuk kurallarına sahip hukuk düzenlerini tercih etmesine yol açmaktadır. Ne var ki, bu hukuk düzenlerinden alınan ilâmların ifade hürriyeti korumasının üstün tutulduğu ülkelerde tenfiz talep edildiğinde çoğu zaman kamu düzenine aykırılık sebebiyle bu talepler reddedilmektedir. Çalışmamızın temel amacı libel tourismun sebep ve sonuçlarını açıklamak ve söz konusu soruna ilişkin yabancı doktrin tarafından öne sürülen çözüm önerilerine yer vermektir.

Abstract

As a result of developments in information and communication technologies, people can easily communicate with each other on the other side of the world. However, this situation has led to an increase in the violation of personality rights, especially honor and dignity, which includes foreign element. The fact that a content on internet is accessible everywhere in the world aggravates the consequences of the violation. Claiming that her/his personal rights have been violated, the plaintiff often brings her/his action in courts where she/he can get results in her/his favor on the grounds that the content is accessible everywhere. Some states easily establish the international jurisdiction of their courts because it is difficult to localize the violation. Although it is normal for the plaintiff to choose the courts in which she/he will obtain results in her/his favor, filing a lawsuit in a court with weak and temporary contacts with the lawsuit and parties is not an acceptable situation in terms of private international law. Libel tourism, a special type of forum shopping, is the plaintiff's litigation in the courts where she/he will get results in her/his favor. As a result of the conflict between freedom of expression and personality rights, legal orders have different preferences, which leads to differentiation of the substantive law rules applicable to the violation of personality rights. The lack of a uniform practice on the law to be applied in the non-contractual violation of personality rights in the internet environment and the lex forist approaches of the states facilitate the work of the plaintiff and cause the plaintiff to prefer legal systems which have the most favorable substantive law rules. The main purpose of our study is to explain the causes and effects of libel tourism and to include the suggestions put forward by the foreign doctrine.

 Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

*Dr. Öğr. Üy., Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı.

Atıf Şekli | Cite As: TEKİN Esra, "Milletlerarası Özel Hukukta Libel Tourism", İnÜHFD, 13(2), 2022, s.390-404.

İntihal | Plagiarism: Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been controlled via a plagiarism software and reviewed by at least two blind referees.

EXTENDED SUMMARY

Libel tourism, which means forum shopping of the modern age, may come to the fore in legal claims based on violation of honor and dignity on the internet, if the victim chooses the courts that can decide in her/his favor. Although it is reasonable for the plaintiff to make claims in the jurisdiction where she/he will get the most favorable result, the enforcement of a judgment taken from a jurisdiction that does not have real contact with the parties and the dispute may be rejected on grounds of contravention of public order. Libel tourism is particularly related to the cases where the plaintiffs demand the enforcement in the United States of a judgment they have taken against a defendant living in the USA on the grounds that their honor and dignity have been violated in a foreign country's jurisdiction. In US Law, libel tourism has been seen as a threat to the constitutionally protected freedom of expression.

Libel tourism occurs for various reasons. These are the establishment of international jurisdiction based on accessibility in the internet, the determination of their own law as the law to be applied after the courts establish their international jurisdiction, the application of the substantive law rules that are suitable for the plaintiff regarding the determination of personality rights, especially the liability for violation of honor and dignity, and the victory of the protection of personality against the freedom of express. Providing universal access to content on the Internet results in the fact that states can easily establish the international jurisdiction of their courts by taking this accessibility into consideration. It should be noted that the violation of personality rights on the internet without any contract is widely qualified as tort. While it is difficult to determine the place of harm even in distance tort cases, the internet environment has made the situation even more difficult. Although the connecting factor of "the place where the damage occurs or may occur" is widely adopted in the determination of international jurisdiction in disputes arising from tortious cases, the interpretation of this connecting factor on the internet varies between countries. Lack of a uniform rule and application regarding the law to be applied to honor and dignity violations occurring in the internet environment, and the fact that the states consider *lex fori* as the applicable law often lead to libel tourism. Therefore, applicable law will differ according to the forum in which the case was filed. This situation can be abused by the plaintiff. The difference in the balance between freedom of expression and personality rights in legal systems also differentiates the rules regarding proof. For example, in a lawsuit arising from violation of honor and dignity in the USA, where freedom of expression is superior, the burden of proof lies with the plaintiff; In other words, the plaintiff must prove that the statement in question is false. However, in England, the defendant must prove the accuracy of the allegations.

Libel tourism has a chilling effect on freedom of expression guaranteed by democratic societies. Authors or online content providers may abstain from sharing content or news regarding persons residing in other jurisdictions in order not to be concerned about being sued in other jurisdictions. In addition to its chilling effect on freedom of expression, the most important consequence of libel tourism in terms of private international law is the rejection of the enforcement of the judgment on the grounds that the enforcement of the judgment taken by a court that does not have real contact with the lawsuit and parties as a result of libel tourism is considered superior to the protection of freedom of expression in the country where it is requested. In most of the legal orders, the enforcement of the judgments taken from foreign courts on the grounds of "violation of public order" is denied. According to article 54/1-c of the Turkish Act on Private International Law and International Civil Procedure (numbered 5718), which regulates the main conditions of enforcement, in order for foreign court judgments to be enforced, "the provision should not be clearly contrary to the public order".

The most effective method of combating libel tourism is undoubtedly an international consensus. Libel tourism is a problem created by the internet; therefore, it should be tried to be solved with a global move. In this context, the establishment of a reasonable balance between international jurisdiction, the law to be applied and the competing interests of the plaintiff and the defendant should be considered. Although the contract does not always provide a perfect harmonization, libel tourism can only be reduced by an international convention. In this article, the suggestions of the foreign doctrine regarding the solution of libel tourism are evaluated

I. GİRİŞ

İletişim ve ulaşım araçlarındaki gelişme coğrafi sınırların önemini azaltmıştır. Bu durum, iletişimi kolaylaştırmanın yanı sıra kişilik haklarının ve özellikle de kişilik hakları kapsamında korunan şeref ve haysiyetin ihlâlinin kolaylaşmasına da zemin hazırlamıştır¹. İnternet ortamının geleneksel medyadan farklı olan özellikleri² milletlerarası özel hukuk açısından çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Şöyle ki, internet ortamındaki bir materyal coğrafi sınırlardan bağımsız olarak her yerdedir³. Bu nedenle internet ortamında herhangi bir kişinin şeref ve haysiyetini ihlâl ettiği iddia edilen bir içerik, internet erişiminin bulunduğu her yerde görülebilir durumdadır ve internet ortamında meydana gelen bir ihlâl belirli bir coğrafi alana lokalizasyonu oldukça zordur. Bu durum da uygulanacak hukukun tespiti sırasında hukukî ilişkilerin niteliğinden hareket edip, bu hukukî ilişkileri soyut kavram kategorileri altında toplayan *Savinyen* (İhtilâfçı) metodun⁴ internet ortamına adapte edilmesi hususunda problemlere neden olmaktadır. Nitekim *Savinyen* metod, hukukî ilişkileri önemli unsurlarına bakarak belli bir devlete bağladığı için lokalizasyon temellidir⁵.

İnternet ortamında zarara sebep olduğu iddia edilen içeriğin neredeyse tüm dünya üzerinde erişime açık olması, bir kişilik hakkı ihlâlüne karşı birden çok yargı sahasında dava açılabilmesi ihtimalini gündeme getirebilecektir⁶. Gerçekten, içeriğin her yerde erişilebilir olması sebebiyle, dünya üzerindeki herhangi bir mahkeme, dava konusu veya taraflarla yakın mahkeme olarak nitelendirilebilecektir⁷. Bazı ülkelerde kişilik haklarının ihlâlüne ilişkin çok elverişli maddî hukuk düzenlemeleri bulunduğu gerekçesiyle, özellikle İngiltere’de yetkili mahkemenin tayini hususunda davacı lehine davranılıp kolayca milletlerarası yetki tesis edildiğinden, kişilik haklarına halel geldiğini iddia eden taraf, mutad meskeni olmayan veya tâbiyetinde bulunmadığı hukuk düzeninde bu şekilde bir yetki tayinine yer veren ülkelerde hak arayışına girmektedir⁸. Bu durum, milletlerarası özel hukuk literatüründe libel tourism olarak adlandırılmaktadır⁹.

Libel kavramı, bir kişi hakkında kötü ve yanlış şeyler içeren bir yazı parçası anlamına gelmektedir¹⁰. Libel tourism terimini, “yayın yoluyla hakaret turizmi” olarak Türkçe’ye çevirmek mümkün olsa da, bu çalışmada terimin orijinal hâlinin kullanılması tercih edilmiştir. Hakaret, “onur kırma, küçültücü söz veya davranış” olarak tanımlanmıştır¹¹. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun¹² 125. maddesinde hakaret, “bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat etme veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldırma” şeklinde ifade edilmiştir. Tanımlardan da anlaşıldığı üzere, yayın yoluyla hakaret turizmi ifadesi ilk bakışta cezaî bir kavramı andırmaktadır. Oysa çalışmamız konunun milletlerarası özel hukuk boyutuna ilişkindir. Nitekim, *libel tourism* bir *forum shopping* türüdür ve *forum shopping* öğretide orijinal hâliyle kullanılmaktadır¹³.

Milletlerarası yetkinin tayininde ülke ile dava veya taraflar arasındaki zayıf, geçici ve tesadüfî irtibat noktalarının yetki tesisinde yeterli sayılması aşkın yetki ile libel tourisma yol açıp, kişiyi tabî hâkiminden uzaklaştıracaktır. Uluslararası forum shoppinge benzeyen¹⁴ libel tourism milletlerarası özel hukukun mücadele ettiği sorunlardan biridir¹⁵. Forum shoppingden farklı olarak libel tourism, internet ortamında kişilik haklarının ihlâlüne ilişkin uyumsuzluklarda gündeme gelebilecektir. Libel turizmi forum shoppingden

¹ İnternette iletişimin sözlü iletişime benzediğine ilişkin bkz ÖZEL, Sibel: Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması, 2. Bası, Seçkin, İstanbul 2004, s.148.

² İnternetin milletlerarası özel hukuk açısından önem arz eden özelliklerine ilişkin sınıflandırma hakkında bkz TEKİN, Esra: Milletlerarası Özel Hukukta Kişilik Haklarının İnternet Yoluyla İhlâlinde Sorumluluk, On İki Levha, İstanbul 2021, s.10-23.

³ TEKİN, s.11.

⁴ *Savinyen* metodda somut olay cereyan ettiğinde hâkim *a priori* bir fikrî çalışma ile bulunmuş önemli öğeyi göz önüne almakta ve o öğenin ilişkin bulunduğu devlet kanunlarını tatbik etmektedir. Örneğin hukukçular yaptıkları fikrî çalışma ile haksız fiillerde fiilin işlendiği yerin önemli öğe olduğunu tespit etmişlerdir: GÖĞER, Erdoğan: Devletler Hususî Hukuku, 4. Bası, Ankara Üniversitesi, Ankara 1977, s.34-35; LE BOS, Yves-Édouard: Renouveau de la Théorie du Conflit de Lois dans un Contexte Fédéral, Dalloz, 2010, s.184-185; SEVİĞ, Muammer Raşit: Devletler Hususî Hukuku, İstanbul Üniversitesi, 1983, s.37; TURHAN, Turgut: Haksız Fiilden Doğan Kanunlar İhtilâfi Alanında İka Yeri Kuralı, Dayınlarlı, 1989, s.28-29.

⁵ GÖĞER, s.35.

⁶ TEKİN, s.140.

⁷ DARDAĞAN, Esra: Milletlerarası Usul Hukukunda “Aşkın Yetki” Kavramı, Siyasal Kitabevi, 2005, s.69.

⁸ GONZÁLEZ, Javier Carrascosa: “The Internet- Privacy and Rights Relating to Personality” Recueil des Cours, Tome 378, 2015, s.287-288.

⁹ TEKİN, s.139 vd.

¹⁰ Cambridge Dictionary: “Definition of Libel”, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6z%C3%B6k/ingilizce/libel>, (Erişim: 10.04.2021).

¹¹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim: 11.04.2021).

¹² Kabul Tarihi: 26.09.2004, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarih: 12.10.2004, Sayı: 25611.

¹³ *Forum shopping* teriminin öğretilerde Türkçe bir karşılığa yer verilmeksizin orijinal hâliyle kullanıldığı çalışmalar için bkz GİRAY, Faruk Kerem: “Forum Shopping-Forum Non Conveniens Kavramları ile Anti-suit Injunction Kararlarının Türk Milletlerarası Usul Hukukundaki Görünümleri”, in GÜRLER, Sercan (ed.) Adalete Yönelmiş Bir Toplumsal Düzen Olarak Hukuk: Prof. Dr. Yasemin Işıktaç Armağanı, Sümer Kitabevi, 2020, s.869-890; SEVİĞ, Vedat Raşit: “Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Yetki Anlaşmasının Ayrıcalığı”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 55(3), 1996, s.179-190; KARACA, Hüseyin Akif: “Boşanma ve Ayrılığa Uygulanacak Hukuk Konusundaki Avrupa Konseyi Roma III Tüzüğü Kapsamında Hukuk Seçimi”, Marmara Üniversitesi Avrupa Topuluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi, 27(2), 2019, s.241-262.

¹⁴ MCFARLAND, Robert L.: “Please Do Not Publish this Article in England: A Jurisdictional Response to Libel Tourism” (November 2009) Mississippi Law Journal, s.12-13, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1514988, (Erişim: 20.04.2021); GONZÁLEZ, s.289.

¹⁵ AUDA, Ali G. R.: “A Proposed Solution to the Problem of Libel Tourism”, Journal of Private International Law, 12(1), 2016, s.107.

ayırın özellik libel tourismün küresel ve anlık iletişim çağının ürünü olmasıdır¹⁶. Belirtmek gerekir ki, iddia sahibinin davasını en lehe sonuç alacağı *forumda* (mahkemede) ikame etmesi makul bir durum olsa da; zayıf irtibatları mahkemelerin yetki tesisi için yeterli bulan devletlerin mahkemelerinde dava açılması milletlerarası usûl hukukunda yargı hakkının kötüye kullanılmasına neden olacaktır¹⁷.

II. LIBEL TOURISM KAVRAMI

A. Tanım

Libel tourism, kişilik haklarının ihlâl edildiğini iddia eden bir davacının, kendi lehine yasalara sahip mahkemede dava ikame etmesi hâlidir¹⁸. İfade hürriyeti ve kişilik haklarının korunması hukuk düzenlerinde çatışan iki değerdir. Hukuk düzenlerinin, çatışan iki değeri aynı anda koruyabilmesi mümkün olmadığından bu değerler arasında bir tercih yapılmalıdır¹⁹. Kişilik hakları ve ifade hürriyeti arasındaki bu çatışma libel tourismün temel sebebidir. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Anayasası'nın 1. Değişikliği ifade hürriyeti koruması sağlamakta ve kongrenin basın ve ifade hürriyetini kısıtlayıcı yasa yapamayacağını belirtmektedir²⁰. Dolayısıyla libel tourismde davacının hedefi çoğu zaman ABD'de ikamet eden bir yayıncı ya da yazar olup, davacı, kişilik hakkı koruması üstün olan ülkelerde davasını ikame etmek suretiyle ABD Anayasası'nın davalı yazar ya da yayıncı açısından sağlamış olduğu üstün ifade hürriyeti korumasını bertaraf etmeye çalışmaktadır²¹.

Libel tourism kavramı ilk olarak New York Temyiz Mahkemesi'nin²² 2007 tarihli *Ehrenfeld v. Bin Mahfouz*²³ kararında karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple söz konusu karara ilişkin açıklamalara yer verilmesi konunun anlaşılması açısından faydalı olacaktır. *Ehrenfeld* tarafından kaleme alınan "*Funding Evil: How Terrorism is Financed-and How to Stop It?*" (Kötülüğü finanse etmek: Terörizm nasıl finanse edilir ve nasıl durdurulur?) adlı bir kitap, *Chicago* merkezli bir yayıncı tarafından yayımlanmıştır. Kitap, Suudi Arabistanlı bir finansör olan *Khalid Salim Bin Mahfouz*'un, *El Kaide* ve "*diğer islamcı terör grupları*²⁴" için finansal destek sağladığını iddia etmiştir. Kitap ABD'de yayımlanmış olmasına rağmen yirmi üç kopyası internet üzerinden İngiltere'deki okuyuculara satılmıştır ve kitabın bir bölümü *ABC New's web* sitesinde İngiltere'de erişime açılmıştır. *Mahfouz*, kişilik haklarının ihlâl edildiği gerekçesine dayanarak *Ehrenfeld* aleyhine İngiltere'de dava açmıştır. Davalı *Ehrenfeld*, İngiltere'de dava açma maliyeti, dava açmaya ilişkin İngiliz hukukundan doğan usûlî engeller sebebiyle ve ayrıca somut bir bağlantıya sahip olmayan ve kendisinin *New York*'taki ifade hürriyetine halel getirecek ölçüde davacı dostu yasalara sahip olan bir yargı sahasında davaya katılmayı tercih etmemiştir. İngiliz Mahkemesi davalının (*Ehrenfeld* ve yayıncısı) gıyabında hüküm vermiştir. Bu hükme göre mahkeme, zararların tazminine ve İngiltere ile Galler'de sonradan yapılacak yayınların önlenmesine hükmetmiştir.

Mahfouz, bu kararı ABD'de tenfiz etme girişiminde bulunmamıştır; ancak *Ehrenfeld*, *New York* Federal Mahkemesinde İngiliz gıyabî hükmünün tenfize elverişsiz olduğunu belgelemek amacıyla²⁵ tespit davası açmıştır. Mahkeme, davayı *New York* mahkemelerinin söz konusu davada şahsî yetkisi bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

Libel tourism, özellikle davacıların yabancı bir ülkenin yargı sahasında, şeref ve haysiyetlerinin ihlâl edildiği gerekçesiyle ABD'de yaşayan bir davalıya karşı aldıkları ilâmın ABD'de tenfizini talep ettikleri durumlara ilişkindir. ABD Hukukunda libel tourism, anayasal korumaya sahip ifade hürriyetine karşı bir tehdit olarak görülmüştür. Bir yasa boşluğu olarak görülen libel tourism, ifade hürriyeti koruması ABD hukukundaki gibi güçlü olmayan devlet mahkemelerinden alınan maddî ve/veya manevî tazminata ilişkin ilâmların ABD'de tenfizinin talep edildiği hâllere ilişkindir^{26 27}.

¹⁶ MCFARLAND, s.12-13.

¹⁷ ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 7. Bası, Beta, İstanbul, 2019, s.342-354; GARNETT, Richard/RICHARDSON, Megan: "Libel Tourism Or Just Redress? Reconciling The(English) Right To Reputation With The (American) Right To Free Speech In Cross-Border Libel Cases", *Journal of Private International Law*, 5(3), 2009, s.482; ELMASULU, Dilek Ece: Türk ve Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda Şeref ve Haysiyete İnternet Yoluyla Saldırıdan Doğan Sorumluluk Davalarında Milletlerarası Yetki, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s.89.

¹⁸ MCFARLAND, s.8.

¹⁹ ÖZEL, s.40.

²⁰ "Congress shall make no law ... abridging the freedom of speech, or of the press...." *First Amendment to the Constitution of the United States America – Freedom of Religion, Press, Expression*, 15.12.1791. <https://constitutioncenter.org/interactive-constitution/amendments/amendment-i>, (Erişim: 21.04.2021).

²¹ MCFARLAND, s.8.

²² *Libel tourism* tartışması çoğunlukla ABD ve İngiltere arasında yaşanmıştır. Bu sebeple çalışmamızdaki açıklamalar çoğunlukla ABD mahkeme kararları üzerinden yapılacaktır.

²³ *Ehrenfeld v. Bin Mahfouz* 881 N.E.2d 830 (N.Y. 2007), <https://www.courtlistener.com/opinion/1983183/ehrenfeld-v-bin-mahfouz/>, (Erişim: 08.03.2021).

²⁴ Bu husus söz konusu kararda "...al Qaeda and other "Islamist terror groups."..." şeklinde ifade edilmiştir.

²⁵ Bu dava ile *Ehrenfeld*, İngiliz mahkemelerini *libel tourism* yol açtıkları gerekçesiyle suçlamıştır. AUDA, s.106

²⁶ STURTEVANT, Tara: "Can the United States Talk the Talk & Walk the Walk when It Comes to Libel Tourism: How the Freedom to Sue Abroad Can Kill the Freedom of Speech at Home", *Pace Int'l L. Rev.*, 22(1), 2010, s.269.

²⁷ *Mahfouz*'un İngiltere mahkemelerinden aldığı kararın tenfizini ABD'de talep etmemiş olması *Ehrenfeld*'in zarar görmediği anlamına gelmemektedir. *Ehrenfeld*'in kitabı İngiltere'de kara listeye alınmıştır; dolayısıyla *Ehrenfeld*'in gelecekteki yayınları açısından kötü bir şöhret oluşturmuştur bu durum. Ayrıca söz konusu dava, kendileri aleyhine dava açılacağı korkusuyla diğer yazarların da özğürce yayın yapmalarının önüne geçmiştir. STURTEVANT, s.293; STAVELEY-O'CARROLL, Sarah: "Libel

B. Libel Turizmin Sebepleri

Libel tourism çeşitli sebeplerle ortaya çıkmaktadır. Bunlar, internet ortamında erişilebilirliğe dayalı yetki tesisi, mahkemelerin kendi milletlerarası yetkilerini tesis ettikten sonra uygulanacak hukuk olarak kendi hukuklarını tayin etmeleri, kişilik haklarının özellikle de şeref ve haysiyet ihlâline ilişkin sorumluluğun belirlenmesine ilişkin davacı açısından elverişli hükümlerin bulunduğu maddî hukuk kurallarının tatbiki ve kişiliğin korunması ile ifade hürriyeti arasındaki değerler ihtilâfi sonucunda kişiliğin korunmasının galip gelmesidir²⁸.

1. İnternet Ortamında Yargı Yetkisinin Tesis Edilmesi

a. Genel Olarak

Yabancılık unsuru içeren ihtilâflarda milletlerarası yetki, kural olarak ihtilâf veya davanın tarafları ile mahkeme arasındaki şahsî veya coğrafi irtibata göre tesis edilmektedir²⁹. Her devlet, yabancılık unsuru ihtiva eden ihtilâflarda kendi mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tesis eden bağlantıyı diğer devletlerden bağımsız olarak, kendiliğinden belirlemektedir³⁰. Ancak milletlerarası usul kurallarının düşünsel temelleri olmayan kurallar olduğunu söylemek doğru olmayacaktır³¹. Gerçekten, bu kuralların oluşturulmasında milletlerarası toplumun ihtiyaçları ve uluslararası ilişkilerin nezaketi gibi hususların göz önünde bulundurulması gerekmektedir³².

İnternet ortamındaki bir içerik coğrafi sınırlardan bağımsız olduğu için bu içeriğin herhangi bir coğrafi alana lokalize edilmesi güçleşmektedir. Gerçekten, internet üzerindeki bir içeriğe evrensel erişim sağlanması, devletlerin bu erişilebilirliği dikkate alarak kendi mahkemelerinin milletlerarası yetkisini kolaylıkla tesis edebilmesi sonucunu doğurmaktadır. Belirtmek gerekir ki, internet ortamında kişilik haklarının herhangi bir sözleşmeye dayanmaksızın ihlâli yaygın olarak haksız fiil olarak vasıflandırılmaktadır³³.

Haksız fiillerden doğan uyuşmazlıklarda milletlerarası yetkinin tayininde “zararın meydana geldiği veya gelebileceği yer” irtibat unsuru yaygın olarak benimsenmiş olmasına rağmen bu irtibat unsurunun internet ortamında yorumlanması ülkeler arası farklılıklar göstermektedir. Amerikan hukukunda erken dönem yaklaşımı olarak kullanılmış olan erişilebilirlik (mozaik) yaklaşımı³⁴ Avrupa ülkelerinde halen kullanılmaktadır³⁵. Haksız fiillere ilişkin genel kabul görmüş yetki unsuru “zararın meydana geldiği yer” olsa da, bu unsurun internet ortamında yorumlanması hukuk düzenleri arasında farklılıklar göstermektedir.

Tourism Laws: Spoiling the Holiday and Saving the First Amendment”, New York University Journal of Law and Liberty, 4(3), 2009, s.275.

Yazarlar İngiltere’de fiziki olarak yayın yapmaktan kaçınmalarına rağmen İngiltere’de sorumlu tutulmaktadırlar: MOORE, Todd W.: “Untying Our Hands: The Case for Uniform Personal Jurisdiction Over “Libel Tourists”, Fordham L. Rev., 77(6), 2009, s.3214. Ancak bir diğer görüşe göre, *Ehrenfeld*’in kitabı İngiltere’de kara listeye alınmış olsa da ABD’de hâlâ mevcuttur dolayısıyla ABD’deki ifade hürriyeti üzerinde soğutucu bir etkiden söz etmek mümkün değildir: GARNETT/RICHARDSON, s.478.

²⁸ GONZÁLEZ, s.287-288; STURTEVANT, s.275.

²⁹ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s.342; ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, 14. Bası, Beta, 2016, s.516; DOĞAN, Vahit: Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Bası, Seçkin, 2013, s.64; GÜNGÖR, Gülin: Türk Milletlerarası Özel Hukuku, Yetkin, Ankara, 2021, s.217; AKINCI, Ziya: Milletlerarası Özel Hukuk, Vedat, 2020, s.114.

³⁰ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s.343.

³¹ GÜNGÖR, s.217.

³² GÜNGÖR, s.217; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s.343.

³³ Ayrıntılı bilgi için bkz TEKİN, s.93; SVANTESSON, Dan Jerker B.: Private International Law and the Internet, 3rd ed., Wolters Kluwer, 2015, s.111.

³⁴ *Inset System Inc. v. Instruction Set Inc.* (937 F. Supp. 161, 1996), karar metni için bkz <https://cyber.harvard.edu/property00/jurisdiction/insetsum.html>, (Erişim: 02.08.2020); Karar hakkında bkz DARDAGAN, Esra: “Milletlerarası Yargı Yetkisi Kurallarının Sanal Ortama Uygulanması: Amerikan Hukukuna Bakış”, KÜHFD, 4, 2005, s.96; TEKİN, s.116-117; AHN, Annie Soo Yeon: “Clarifying the Standards for Personal Jurisdiction in Light of Growing Transactions on the Internet: The Zippo Test and Pleading of Personal Jurisdiction”, Minn. L. Rev., 99(6), 2015, s.2333; POSADA, Obdulio César Velásquez: “Jurisdictional Problems in Cyberspace Defamation”, International Law: Revista Colombiana de Derecho Internacional, 6, 2005, s.266.

³⁵ Avrupa Birliği (AB) kapsamında, Hukukî ve Ticarî Konularda Mahkemelerin yetkisi ve İlamların Tanınması ve Tenfizine İlişkin 12.12.2012 tarihli Brüksel I bis Tüzüğü (Regulation (Eu) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast), İngilizce metni için bkz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R1215&from=FR>, (Erişim: 21.09.2020), mahkemelerin yetkisine ilişkin uyumlaştırmayı sağlama amacıyla kaleme alınmıştır. Tüzüğün haksız fiillere ilişkin m. 7(2) hükmüne göre yetkili mahkeme, “zararın meydana geldiği veya gelebileceği yer” mahkemesidir. Ancak özellikle mesafe haksız fiillerinde zararın meydana geldiği yerin tayini gayesiyle üye devletler, Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD)’na bazı davalar hakkında ön sorunlar iletilmişlerdir. Bu ön sorunlar neticesinde ABAD’ın zarar yerine ilişkin içtihadı oluşmuştur. *Fiona Shevill and Others v. Presse Alliance SA* (ABAD, 30.11.1976, C- 21/76, Kararın Fransızca metni için bkz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:61976CJ0021&from=EN>, (Erişim: 21.04.2021) davasında, basın yoluyla kişilik haklarının ihlâline ilişkin olarak, gazetenin veya derginin dağıtıldığı yer mahkemesinin o yerde meydana gelen zararlarla sınırlı olarak milletlerarası yetkiyi haiz olduğu kanaatine varılmıştır. Tüm zararların talep edilebileceği yer ise yayıncının kuruluş (tesis) yeridir. 2011 yılında ABAD, *eDate ve Martinez* (ABAD, C-509/9 *eDate Advertising and Others v. X and Société MGN Limited*, 25.10.2011 ve C-161/10 *Olivier Martinez and Robert Martinez v. MGN Limited*, Karar metinleri için bkz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62009CJ0509&from=EN>, (Erişim: 12.04.2021) kararlarıyla yeni bir irtibat unsuru olan mağdurun menfaatler merkezinin bulunduğu yer mahkemelerini tüm zararlara ilişkin yetkili tayin etmiş de *Shevill* davasındaki erişilebilirliğe dayalı içtihadını da saklı tutmuştur. Erişilebilirlik yaklaşımının internet ortamında uygulanmaması gerektiği hakkında bkz AZZI, Tristan: “Compétence Juridictionnelle en matière de Cyber-Délits: L’incontestable Déclin du Critère de l’accessibilité à propos de plusieurs arrêts récents”, Rev. Crit. DIP Octobre- Décembre, 2020, s.696. Nitekim *Mittelbayerischer Verlag KG v. SM* kararına (C-800/19) ilişkin 23.02.2021 tarihli ABAD Genel Avukatı (hukuk sözcüsü) *Bobek*’in kaleme aldığı öneride de erişilebilirlik

Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) internet ortamında meydana gelen kişilik hakkı ihlallerine ilişkin "zararın meydana geldiği veya gelebileceği yer" irtibatını somutlaştırmak amacıyla *eDate* ve *Martinez*³⁶ davalarındaki ön sorunları üzerine yeni bir yetki irtibatı olan "mağdurun menfaatler merkezi (the Place Where the Alleged Victim has his/her Centre of Interests)" kavramını³⁷ gündeme getirmiştir. Ancak mağdurun menfaatler merkezi irtibatı AB hukukunda sıklıkla tartışılmıştır. Her ne kadar zararın meydana geldiği yer kavramını internet ortamına adapte etmeye çalışsa da mağdurun menfaatler merkezi kavramı davalının yetkili mahkemeyi öngörebilmesi açısından yeterli değildir. Söz konusu kararların genel avukatı *Cruz Villalón*'un önerisi, zarar yerinin "uyuşmazlığın ağırlık merkezi" olarak yorumlanmasıdır³⁸. Kişilik haklarını ifade hürriyetinden fazla koruma misyonu ışığında ABAD yalnızca mağdurun menfaatler merkezini benimsemiştir. ABAD bu seçimiyle, genel avukat tarafından inşa edilen ve her iki tarafın da menfaatlerini göz önünde bulunduran hassas dengeyi yok etmiştir³⁹.

2. Uygulanacak Hukuka İlişkin Yeknesaklığın Bulunmaması ve Devletlerin Kendi Millî Hukuklarını Uygulamaya Meyilli Olmaları

Libel Tourismun bir diğer sebebi de, internet ortamında meydana gelen şeref ve haysiyet ihlallerine uygulanacak hukuka ilişkin yeknesak bir kuralın bulunmamasıdır. Gerçekten, AB hukukunda dahi, kişilik hakları ve ifade hürriyeti arasındaki çatışmada üye devletlerin tercihlerinin farklı olması sebebiyle yeknesak bir kanunlar ihtilâfi kuralı ihdas edilememiştir. AB'de sözleşme dışı sorumluluğa uygulanacak hukuku belirleyen Roma II Tüzüğü⁴⁰ özel hayatın gizliliğinin ihlali ve kişilik haklarının ihlâline uygulanmamaktadır (m. 1(2)(g)). Roma II Tüzüğü tartışıldığında bu konu ifade hürriyeti ve kişilik hakları arasındaki dengeyi bazı devletlerde farklı tesis edilmiş olması sebebiyle kapsam dışı bırakılmıştır⁴¹. Üye devletlerin temel bir hak olarak kabul edilen ifade hürriyeti ve kişilik haklarının korunması arasındaki çatışmada farklı tercihlere sahip olması bu konuda mutabakat sağlanmasının önüne geçmiştir⁴². Bu sebeple, AB kapsamında dahi her üye devlet uygulanacak hukuku kendi kanunlar ihtilâfi kurallarına göre belirlemektedir⁴³. Dolayısıyla davanın açılmış olduğu foruma göre uygulanacak hukuk farklılık gösterecektir. Özellikle de mahkemelerin kendi millî hukuklarını uygulama eğiliminde olduğu hâllerde davacının kendi lehine kuralların uygulanabilmesi amacıyla internet ortamının evrensel erişimini kötüye kullanacağı durumlar gündeme gelebilecektir. Nitekim internet ortamında davalının uygulanacak hukuku öngörebilmesi de zorlaşacaktır. Gerçekten, libel tourismi tetikleyen, davacının bir forumda davasını ikame ettiğinde uygulanacak hukukun o forumun hukuku olduğunu öngörebiliyor olmasıdır⁴⁴.

3. Davacı Lehine Maddî Hukuk Kurallarının Bulunması

İfade hürriyeti ve kişilik hakları arasındaki çatışma, devletlerin kişilik haklarının ihlâline uygulanacak maddî ve usûlî yasal çerçevelerini şekillendirmektedir. Örneğin, ifade hürriyeti korumasının büyük önemi haiz olduğu ABD'de şeref ve haysiyet ihlâlinden doğan bir davada, ispat yükü davacıdadır; bir diğer ifadeyle, davacı dava konusu ifadenin yanlış olduğunu ispat etmelidir⁴⁵. Özellikle ABD Yüksek Mahkemesi'nin *New York Times v. Sullivan*⁴⁶ davasında verdiği karar ile kamusal görev ifa eden kişileri

teorinin internet ortamında kullanılmaması gerektiğine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Öneri metni için bkz <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62019CC0800>, (Erişim: 26.04.2021), para.39-44.

³⁶ *Martinez* davasında, Fransız aktör *Olivier Martinez*, Avustralyalı şarkıcı *Kylie Minogue*'dan ayrıldıktan sonra özel hayatının ve resim haklarının İngiltere menşeli bir çevrim içi gazete tarafından ihlâl edildiği gerekçesiyle Fransa'da dava açmış; ancak davalı İngiliz şirketi, Fransız mahkemeleriyle uyumsuzluk arasında maddî bir ilişkinin bulunmadığı gerekçesiyle yetki itirazında bulunmuştur. C-161/10 *Olivier Martinez and Robert Martinez v. MGN Limited*, Karar metinleri için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62009CC0509&from=EN>, (08.08.2022).

³⁷ Kavram hakkında tartışmalar için bkz. GONZÁLEZ, s.354-369.

³⁸ "Opinion of Mr. Advocate General Cruz Villalón, 29.03.2011", p. 42-54, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62009CC0509&from=EN>, (27.08.2022).

³⁹ PECHE, Laurent: "Conflicts of Jurisdictions et Cyberdélits: Une 'Adaptation' Problématique de la Jurisprudence Shevill par la CJUE", <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2037763>, (Erişim: 22.08.2022), s.6-7.

⁴⁰ AB kapsamında sözleşme dışı sorumluluğa uygulanacak hukuku Roma II Tüzüğü (Regulation (Ec) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations, <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:199:0040:0049:EN:PDF>, (Erişim: 26.04.2021) belirler.

⁴¹ TARMAN, Zeynep Derya: "Akit Dışı Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkında Roma II Tüzüğü (AT 864/2007)" in Özkan, Işıl/Süral, Ceyda/Tütüncübaşı, Uğur (Ed.), Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, S.401-402.

⁴² Dolayısıyla Roma II Tüzüğü kültürel çatışmalar için mükemmel bir sahne olmuştur: NIELSEN, Peter Arnt: "Choice of Law for Defamation, Privacy Rights and Freedom of Speech", Oslo Law Review, 6(1), 2019, s.37.

⁴³ Kişilik haklarının ihlâlinde hukukî sorumluluğun tayinine ilişkin AB üyesi devletlerin ulusal düzenlemeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz TEKİN, s.191-195; ETLİOĞLU ERÇETİNGÖZ, Seçil: İnternet Ortamında Şeref ve Haysiyetin Korunmasında Uygulanacak Hukuk, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s.97 vd.; ESENYEL HANAZ, Fatma: Kişilik Haklarının İhlalinde Sorumluluk ve Uygulanacak Hukuk, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2018, s.397 vd.

⁴⁴ MCFARLAND, s.3.

⁴⁵ MCFARLAND, s.26.

⁴⁶ *New York Times Co. v. Sullivan and Gertz v. Robert Welch, Inc.* 376 U.S. 254 (1964); Karar için bkz <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/376/254>, (Erişim: 25.04.2021). Söz konusu uyumsuzluk *New York Times*'in 29.03.1960'da yayımlanmış olduğu "Onların Yükselen Sesine Kulak Verin!" başlıklı bir ilana ilişkindir. İlan Alabama polisinin siyahi öğrencilere ilişkin tutumunu eleştirmektedir. Olaylara ilişkin yanlış ifadeler de içeren bu ilanda isim belirtilmemiş olmasına karşın, *Montgomery* kentinin polis sorumlusu L.B. *Sullivan*, ilandaki ithamların kendisini hedef aldığı ileri sürerek dava açmıştır. Alabama'daki mahkeme, ilanın karalama niteliğinde olduğunu belirterek, gazeteyi 500.000 Amerikan Doları tazminata mahkûm etmiştir. Ancak *New York Times*'in temyiz başvurusu üzerine Yüksek Mahkeme, basın özgürlüğü konusunda tarihi bir karara imza atmıştır. Söz konusu dava federal anayasal ayrıcalığın ilk defa ortaya çıktığı dönüm noktası niteliğinde bir davadır. İngiltereli bir

eleştirme konusunda basına neredeyse sınırsız bir özgürlük alanı bahşedilmiştir⁴⁷. Buna göre ancak bir haberi, yanlış olduğunu bilerek veya haberin doğru olup olmadığı hususunda pervasız bir umursamazlık sergileyerek yayınladığı takdirde yayıncının sorumluluğu gündeme gelecektir⁴⁸. Davacı kamu görevlisi, ifade hürriyetini korumak maksadıyla çok ağır bir ispat yükü ile karşı karşıya bırakılmıştır⁴⁹. ABD'deki durumdan farklı olarak İngiliz hukukunda davacı, davalının zarara sebep olduğu iddia edilen içeriği yayınladığını ispat ettiğinde ilk bakışta haklı görülen (*prima facie case*) bir davaya sahip olacaktır⁵⁰. Davalının ispat yükü çok ağırdır; buna göre davalı iddiaların doğruluğunu ispat etmelidir⁵¹.

Ayrıca ABD hukukunda tek yayın kuralı (*single publication rule*) benimsenmiş olup, yayının genel olarak veya kısmen kamuya ibraz edildiği ilk eylemin tarihi esas alınır⁵². Bir başka ifadeyle, dava konusu içeriğin her yayını dünya çapındaki herhangi bir mahkemede yeni bir dava sebebi oluşturmaz⁵³. Ancak İngiliz hukukunda 2013 tarihli *The Defamation Act* düzenlemesine⁵⁴ kadar çoklu yayın kuralı (*multiple publication rule*) benimsenmiş olup, yayıncı haberin yayınlanmasının üstünden çok zaman geçmiş olsa dahi her zaman dava edilme tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadır⁵⁵.

Hukuk düzenleri arasındaki maddî hukuka ve usul hukukuna ilişkin farklılıklar davacının davasını ikame ederken dikkate aldığı hususlardır. Nitekim İngiliz hukukundaki ispat yüküne ilişkin düzenlemeler davacı lehineyken Amerikan hukukunda ifade hürriyetinin federal düzeyde korunmasının bir sonucu olarak düzenlemeler neredeyse davacı aleyhinedir. Bu sebeple, kişilik haklarının ihlâl edildiğini iddia eden kişiler internet ortamının evrensel erişimini göz önünde bulundurarak lehe sonuç alacakları ülke mahkemelerinde hukukî taleplerde bulunmaktadır. Gerçekten de internet ortamında meydana gelen haksız fiillere uygulanacak hukuk konusunda yeknesak bir kanunlar ihtilâfi kuralının bulunmayışı üye devletlerin kendi millî hukuklarını uygulama eğilimine girmelerine sebep olmaktadır. Söz konusu davacı, davasını ikame ettiği mahkemenin hukukunun uygulanacak hukuk olarak tayin edileceğini çoğu zaman öngörebilecektir. Bu sebeple davacı zayıf irtibatları haiz ülke mahkemelerini salt lehe karar almak amacıyla tercih edebilecektir.

Birbirinden farklı bu yasal çerçeveler, özellikle dünya çapında üne sahip ekonomik bakımdan güçlü kişilerin İngiliz hukukundaki davacı dostu kurallardan istifade edebilmek amacıyla İngiliz mahkemelerini tercih etmelerine sebep olmaktadır. Örneğin, 2008 yılında bir Danimarka gazetesi olan *Ekstrabladet* internet sitesinde, İzlanda'da faaliyet gösteren bir banka olan *Kaupthing*'in vergi kaçırdığı iddiasını içeren İngilizce bir makale yayımlamıştır. Söz konusu gazeteyle karşı Londra'da dava açılmıştır. *Kaupthing*, gazetenin Danca ve İngilizce makalelerinin bir kısmının İngiltere ve Galler'de indirilip okunduğunu ve dolayısıyla bir İzlanda bankasının Birleşik Krallık'ta bir Danimarka gazetesine dava açabileceğini ileri sürmüştür. İngiliz mahkemeleri *Ekstrabladet*'i özür ve tazminata hükmetmiştir⁵⁶. 2010 yılında ise, Danimarkalı bir radyoloji profesörü aleyhine bir uluslararası sağlık hizmeti şirketi tarafından Londra'da dava açılmıştır⁵⁷. Profesör, *Oxford*'da bir sunum yapmış ve daha sonra radyolojiye ilişkin bilimsel bir dergide makale yayımlamıştır. Bu sunum ve makalede Profesör, şirketin piyasaya sürmüş olduğu bir ürünün yan etkilerinin bulunduğunu ifade etmiştir. Danimarka'da ifade hürriyeti koruması büyük önemi haiz olduğundan⁵⁸ Danimarkalı davacılar zayıf bağlantılara dayanarak İngiliz mahkemelerini tercih etmişlerdir. Gerçekten de maddî hukuklardaki bu politika temelli farklılıklar *libel tourism* yol açabilmektedir.

avukat “actual malice”in gündeme geldiği Sullivan davasını şeref ve haysiyeti lekeleyenlerin tüzüğü olarak nitelendirmiştir: BATES, Stephen: “More Speech: Preempting Privacy Tourism”, Hastings Comm. & Ent. L. J.,33(3), 2011, s.385.

⁴⁷ MCFARLAND, s.7.

⁴⁸ ARSLAN, Zühtü: ABD Yüksek Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü, 42, <http://www.libertdownload.com/ldt/ifade-hurriyeti/abd-yuksekk-mahkemesi-karalarinda-ifade-ozgurlugu.pdf>, (Erişim: 23.10.2019).

⁴⁹ TEKİN, s.146.

⁵⁰ NIELSEN, Peter Arnt: “Libel Tourism From A European Perspective”, in Essays in Honour of Michael Bogdan, Offprint, Juristförlaget i, Lund, 2013, s.387.

⁵¹ NIELSEN, Peter Arnt: “Libel Tourism: English and EU Private International Law”, Journal of Private International Law, 9(2), 2013, s.269.

⁵² MCFARLAND, s.9.

⁵³ STAVELEY-O'CARROLL, s.260-261.

⁵⁴ *The Defamation Act*, 2013, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/contents/enacted>, (Erişim: 25.04.2021).

⁵⁵ Ancak *Defamation Act (Section 8)* söz konusu kuralı değiştirmiştir. Buna göre, sonraki yayın ilk yayından bariz bir şekilde farklı ise *multiple publication rule* uygulanabilecektir. Ancak 2013 tarihli *Defamation Act* dahi İngiliz mahkemelerinin özellikle dünya çapında tanınmışlığa sahip kişiler tarafından dava açmak amacıyla tercih edilmesinin önüne geçememiştir, AUDA, s.112; PRICE QC, James/MCMAHON, Felicity: *Blackstone's Guide To The Defamation Act 2013*, Oxford, 2013, s.131-132.

⁵⁶ HANSON, Nigel: “Global Risks Rise Publishing Online”, <https://pressgazette.co.uk/global-risks-rise-publishing-online/>, (Erişim: 31.08.2022); NIELSEN, s.35.

⁵⁷ NIELSEN, s.35.

⁵⁸ Danimarka Anayasası'nın 77'nci bölümünde ifade hürriyeti düzenlenmiştir. Buna göre, “herhangi bir kişi, bir mahkemede sorumlu tutulmasına bağlı olarak, fikirlerini basılı, yazılı ve sözlü olarak yayımlama özgürlüğüne sahiptir. Sansür ve diğer önleyici tedbirler bir daha asla getirilmeyecektir”. Danimarka Anayasası için bkz. https://www.constituteproject.org/constitution/Denmark_1953.pdf?lang=en, (Erişim: 31.08.2022).

4. Değerler İhtilâfı ve Kişiliğin Korunmasının Bu İhtilâf Sonucunda Galip Gelmesi

Uluslararası bir sözleşme olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)⁵⁹'nin 10. maddesi, bir insan hakkı olarak ifade hürriyetini düzenlemiştir. Bu hükmü göre⁶⁰,

“Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.”

Bu hakkın sınırsız bir biçimde kullanılmayacağı da söz konusu hükmün 2. fıkrasında belirtilmiştir. Gerçekten “başkalarının şöhret ve haklarının korunması” ifade hürriyetinin sınırı olarak belirlenmiştir. Nitekim AİHS'nin “Özel ve Aile Hayatına Saygı Hakkı” başlıklı 8. Maddesi de kişilik haklarını güvence altına almaktadır. Buna göre, “Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.”

Şüphesiz ki özel ve aile hayatına saygı hakkı ile ifade hürriyeti Türkiye de⁶¹ dahil olmak üzere birçok devletin iç hukukunun bir parçası hâline getirdiği AİHS tarafından insan hakkı olarak düzenlenmiştir. Nitekim her iki hak da eşit saygıyı hak etmektedir⁶². Ancak AİHM somut olayın şartlarını dikkate alarak bu iki temel hak arasındaki dengeyi tesis etmektedir⁶³.

Libel tourisme yol açan sebeplerden biri ise kişilik hakları ve ifade hürriyeti arasındaki ihtilâf sonucunda kişiliğin korunmasının galip gelmesidir⁶⁴. Bu değerler ihtilâfı, libel tourismini klasik forum shoppingden ayırmaktadır⁶⁵.

Kişilik hakları ve ifade hürriyeti şüphesizdir ki temel haklardır. Ancak hukuk düzenlerinin çatışan farklı değerleri aynı anda koruyabilmesi mümkün olmayacağından, bu iki değer arasında tercih yapması gerekmektedir⁶⁶. Nitekim AİHS'de de somut olayın şartlarına göre değerlendirme yapıp bu iki hak arasındaki denge tesis edilmektedir. Bu çatışmanın yönetimi hukuk düzenleri arasında farklılıklar göstermektedir⁶⁷. Avrupa sisteminde, ifade hürriyeti ya da kişilik hakları lehine sistematik bir öncelik bulunmamaktadır; bir başka ifadeyle somut olayın şartlarına göre kişilik hakları veya ifade hürriyeti arasında tercih yapılmaktadır⁶⁸. ABD'nin Kuzey eyaletlerinde benimsenen sistemde ise ABD Anayasası'nın 1. değişikliği gereğince ifade hürriyeti büyük önemi haizdir⁶⁹. Türk hukukunda Avrupa sistemi benimsenmiş olup, somut durum göz önünde bulundurularak hangi hukukî değer diğerine üstün tutulacağına karar verilmektedir. Değerler arasındaki bu çatışma libel tourisme yol açabilmektedir. Gerçekten de ifade hürriyetinin mutlak korumayı haiz olduğu devletler gerek maddi hukuk kurallarını gerek usule ilişkin kurallarını ifade hürriyetini koruma amacıyla davalı lehine düzenlemişlerdir. Kişilik haklarının ihlâli iddiasıyla açılan davaların sonucu bu iki temel hakkın farklı şekilde dengelendiği ülkelerde birbirinden farklı olacaktır.

III. LIBEL TOURISMİN MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK AÇISINDAN SONUCU

İngiliz mahkemelerinin internet ortamındaki uyuşmazlıklarda kolaylıkla kendi milletlerarası yetkisini tesis etmesi sonucunda verilen kararların ABD'de tenfizi talep edildiğinde, ABD Anayasası tarafından güvence altına alınan ifade hürriyetinin zedelendiği gerekçesiyle bu taleplerin çoğu reddedilmiştir⁷⁰. *Ehrenfeld* kararı ile ABD'deki yazarların ifade ve basın hürriyeti üzerinde soğutucu bir etki gündeme gelmiştir⁷¹. Gerçekten, ABD vatandaşı yazarlar, eserlerini kaleme alırken başka yargı sahalarıyla temas etmeye çabasına girmişlerdir⁷². Ayrıca belirtmek gerekir ki, İngiliz mahkemelerinden alınan bir tedbir, internet ortamında ihlâl sebepleri olduğu iddia edilen içeriğin satışının önüne geçebilecektir; bu durum da

⁵⁹ 04.11.1950 tarihli İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme (*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, ETS No. 005, Rome), 04.11.1950 tarihinde Roma'da imzaya açılmış ve 03.09.1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşmeyi 04.11.1950 tarihinde, Ek Protokolü (Ek 1 No'lu Protokolü) 20.03.1952 tarihinde imzalamıştır. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun için bkz RG: 19.03.1954; 8662. Metinlerin resmî Türkçe çevirisi aynı tarihli RG'de yayımlanmıştır. Onay belgeleri, 18.05.1954 tarihinde tevdi edilmiş ve metinler aynı tarihte Türkiye bakımından yürürlüğe girmiştir.

⁶⁰ AİHS'nin Türkçe tercümesi için bkz https://www.anayasa.gov.tr/media/3542/aihs_tr.pdf, (Erişim: 30.04.2021).

⁶¹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın m.90/5 hükmüne göre, “*usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır*”. Söz konusu hükümle AİHS ve usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin diğer milletlerarası anlaşmalara kanunların da üstünde bir statüsü bahsedilmiştir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. GÖZLER, Kemal: *Hukukun Temel Kavramları*, B. 18, Ekin, Bursa 2020, s.36-38.

⁶² Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 8 Rehberi, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_TUR.pdf, (Erişim: 02.08.2022), s.16.

⁶³ AİHS m. 8'e ilişkin detaylı bilgi için bkz., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 8 Rehberi, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_TUR.pdf, (Erişim: 02.08.2022), s.36-46.

⁶⁴ STURTEVANT, s.275.

⁶⁵ GONZÁLEZ, s.289; MCFARLAND, s.12.

⁶⁶ ÖZEL, s.40.

⁶⁷ NILSSON, Axel: *Personality Rights, Defamation and the Internet*, Lund University Faculty of Law, Master Thesis, 2017, s.25; GONZÁLEZ, s.327.

⁶⁸ GONZÁLEZ, s.327

⁶⁹ NILSSON, s.25

⁷⁰ TEKİN, s.147-148.

⁷¹ STURTEVANT, s.293; ELMASULU, s.90.

⁷² MOORE, s.3214.

İngiliz mahkemelerinden alınan sonucun ifade hürriyetine ilişkin tüm dünyada etkiye neden olabileceğinin göstergesidir⁷³. Bunun üzerine 2010 yılında ABD’de libel tourisma cevaben eyaletler arası yeknesaklığı sağlamak amacıyla *Speech Act*⁷⁴ kaleme alınmıştır⁷⁵. Bu yasada ABD hukukundaki ifade hürriyeti koruması dikkate alınmış ve bir yabancı mahkeme ilâmının ABD’de tenfiz edilebilmesi için, tenfizi talep edilen kararın verildiği ülkenin en az ABD Anayasası kadar ifade hürriyeti koruması sağlamış olması şartı aranmıştır⁷⁶. Ancak ABD Anayasası’ndan ufak sapmaların tenfiz edilmemeye neden olup olmayacağı hususu madde lafzından net bir şekilde anlaşılammaktadır⁷⁷.

Daha önce de belirtildiği gibi, davacının davasını en lehe sonuç alacağı yer mahkemesinde ikame etmesi makul bir durumdur. Ancak, zayıf irtibatları yetki tesisi için yeterli bulan devletlerin mahkemelerinde dava açılması veya bu davada davalının savunma haklarına riayet edilmemiş olması gibi durumlar söz konusu kararın yabancı mahkemelerde tenfizi talep edildiğinde sorunlara yol açacaktır. Libel tourismun en önemli sonucu, kararın tenfizinin talep edildiği ülkede ifade hürriyeti koruması üstün tutulduğu gerekçesiyle, kararın kamu düzenine aykırılığı sebebiyle tenfizinin reddedilmesi durumudur. Bir devletin başka devlet mahkemelerince verilmiş kararları tanınması ve/veya tenfiz etmesinin dayanağı uluslararası nezaket (*comity*) esasıdır; ancak libel tourism ile uluslararası nezaket esası kötüye kullanılabilir⁷⁸. Gerçekten bu kötüye kullanmanın önüne geçebilmek amacıyla çoğu hukuk düzeninde “kamu düzenine aykırılık” gerekçesiyle yabancı mahkemelerden alınan ilâmların tenfizi reddedilmektedir. Örneğin, Alman Federal Mahkemesi (*Bundesgerichtshof*) Brüksel I bis Tüzüğüne göre tenfizi talep edilen Polonya mahkemesi kararını, Alman Anayasası’nın ifade hürriyeti korumasına aykırı olduğu sebebiyle kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle reddetmiştir⁷⁹. Bu karara göre⁸⁰, 2013 yılında, aynı zamanda bir kamu kuruluşu olan Alman yayın şirketi ZDF Nazi imha kamplarına ilişkin bir film yayımlamıştır, ancak söz konusu filmde yanlış bir ifadeyle *Auschwitz ve Majdanek* hakkında “Polonya imha kampları” ifadesinin kullanılması üzerine bu kampların eski bir mahkûmu ZDF aleyhine kişilik haklarının ihlâl edildiği gerekçesiyle Polonya’da dava ikame etmiştir. Mahkeme, ZDF’nin internet sitesinde ana sayfasında hem Polonya halkının tarihinin filmde yanlış gösterildiğine dair bir bildiri hem de bir özür beyanı yayınlamasına hükmetmiştir. Mahkeme kararına göre davalı, internet sitesinin ana sayfasında en az bir ay süre kalmak şartıyla çerçeve içerisinde ve koyu harflerle almanca özür beyanını yayımlamalıdır. Bu beyan,

“www.zdf.de adlı sitede 15.07.2013’de yayımlanan ifadeler için ZDF pişmanlığını dile getirmektedir. Nitekim söz konusu ifadeler gerçek dışıdır ve Majdanek ve Auschwitz kaplarının Polonya tarafından yönetildiğini söylemek suretiyle Polonya ulusunun tarihini saptırmaktadır. ZDF bu kampların eski bir mahkûmu olan davacının kişilik haklarını, özellikle de ulusal kimliğini (Polonya ulusuna ait olma hissini) ve ulusal onurunu ihlâl ettiği için özür dilemektedir.”

şeklinde olmalıdır. *Cracow* Temyiz Mahkemesi kararı onaylamıştır; ancak kararın Almanya’da tenfizi talep edildiğinde Alman Federal Mahkemesi bu talebi, Alman kamu düzenini ihlâl ettiği gerekçesiyle reddetmiştir. Mahkeme, kararında basın ve ifade özgürlüğüne (Alman Anayasası’nın 5.maddesi) ve Anayasa Mahkemesi’nin içtihatlarına atıfta bulunmuştur. Bununla birlikte, Alman yasalarına göre, bir özür beyanı, bir ifade beyanı (*Meinungsäusserung*) olarak nitelendirilmektedir ve temel ifade hürriyeti hakkına göre, hiç kimse kendi görüşüne uymayan bir beyanda bulunmakla yükümlü değildir⁸¹. Bir başka ifadeyle Polonya mahkemesinin hükmetmiş olduğu özür metninin yayımlanması negatif ifade hürriyetini açıkça ihlâl etmektedir nitekim bu ifadeler mahkemenin ifadesidir ve hiç kimse kendisinin olmayan bir görüşü yayımlamakla yükümlü değildir⁸². Negatif ifade hürriyetinin kapsamına, bir kişinin başka birinin görüşünü kendi görüşüymüş gibi ifade etmeye zorlanmayacağı hususu da girmektedir⁸³. Polonya mahkeme hükmündeki bir ifadenin yanlış ya da doğru olduğuna ilişkin ifade de bir görüştür ve ZDF bu görüşü benimsemeye zorlanamaz. Dolayısıyla kararın tenfizi reddedilmiştir. Bu ret Brüksel I bis Tüzüğüne

⁷³ Bilgi dünyasında dünya tek bir ünedir, tek başına ülkeler bu üneden ayrılmaz. Örneğin, mahkeme kitabın satışını yasakladığı takdirde kitap, *Amazon* gibi çevrim içi satış platformlarından kaldırılacaktır: AUDA, s.110.

⁷⁴ ABD hukukunda 10.08.2010 tarihli *Securing the Protection of our Enduring and Established Constitutional Heritage Act* (Yerleşik ve Sürekli Anayasal Mirasın Korunmasını Güvence Altına Alan Kanun), “*Speech Act*” olarak kısaltılmıştır. *Speech Act* metni için bkz <https://www.congress.gov/111/plaws/publ223/PLAW-111publ223.pdf>, (Erişim: 15.04.2021).

⁷⁵ KLEIN, Andrew R.: “Some Thoughts on Libel Tourism”, *Pepp. L. Rev.*, 38, 2010, s.388.

⁷⁶ BARBOUR, Emily C.: “*The Speech Act: The Federal Response to “Libel Tourism”*”, Congressional Research Service (CRS) Report for Congress, 16.09.2010, s.10-11.

⁷⁷ KLEIN, s.389.

⁷⁸ STURTEVANT, s.280.

⁷⁹ Karar hakkında değerlendirmeler için bkz CALSTER, Geert Van: “*ZDF: A German refusal of Polish judgment based on ordre public. (And prof Hess’ comment on same)*”, <https://gavclaw.com/2018/09/06/zdf-a-german-refusal-of-polish-judgment-based-on-ordre-public-and-prof-hess-comment-on-same/>, (Erişim: 30.04.2021); HESS, Burkhard: “*The German Federal Civil Court rejects the recognition of a Polish judgment in a defamation case under the Brussels I Regulation for violation of public policy*”, <https://gavclaw.com/2018/09/06/zdf-a-german-refusal-of-polish-judgment-based-on-ordre-public-and-prof-hess-comment-on-same/>, (Erişim: 30.04.2021).

⁸⁰ Karara ilişkin açıklamalar için bkz <https://gavclaw.com/2018/09/06/zdf-a-german-refusal-of-polish-judgment-based-on-ordre-public-and-prof-hess-comment-on-same/>, (Erişim: 30.04.2021).

⁸¹ HESS, <https://gavclaw.com/2018/09/06/zdf-a-german-refusal-of-polish-judgment-based-on-ordre-public-and-prof-hess-comment-on-same/>, (Erişim: 30.04.2021).

⁸² MOSTOWIK, Piotr/ FIGURA-GÓRALCZYK, Edyta: “Polish Death Camps” as an “Opinion” of which Expressing is Protected by German Law? Questionable *Bundesgerichtshof*’s Judgement of 19.7.2018” in BAINCZYK, Magdalena/KUBIAK-CYRUL, Agnieszka (ed.), *State’s Responsibility FOR International Crimes*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart 2021, s.99.

⁸³ MOSTOWIK/FIGURA- GÓRALCZYK, s.103.

uygundur, gerçekten de Brüksel I bis Tüzüğü üye devletler arasında uyumlaştırmayı sağlamasına rağmen kararların kamu düzenine aykırılık sebebiyle tenfiz edilemeyeceği istisnasına yer vermiştir⁸⁴. Bu karar ifade hürriyeti ve kişilik hakları çatışmasındaki tercihin üye devletlerde dahi farklılık gösterdiğinin kanıtıdır. Karar tam anlamıyla bir libel tourism örneği olmasa da ifade hürriyetini ihlâl ettiği gerekçesiyle kararların tanınması ve/veya tenfizinin engellenebileceğini açıkça göstermektedir.

Kanaatimizce bazı ifadeler bir “fikir” olmanın yanı sıra gerçekliği ispatlanabilir ifadelerdir. Nitekim “Polonya imha kampları” tarihi olarak yanlışlığı ispatlanabilen nitelikte bir ifadedir. Polonya mahkemesi kararında gerçekliği ispat edilebilen nesnel ifadeler de mevcuttur. Kanaatimizce uluslararası mücemele esası da göz önünde tutularak Brüksel I bis Tüzüğü’nün kamu düzenine ilişkin hükmünün de istisnai mahiyeti dikkate alınarak Alman Federal Mahkemesinin hükmün tenfizini sağlaması ya da Polonya mahkemesince verilen kararın doğrudan davalının internet sitesine yüklenmesi yerinde olabilirdi. Gerçekten de HESS’in de ifade ettiği gibi bir mahkeme kararının naklen yayımlanması bir fikir açıklaması niteliğinde olmayacaktır.

IV. TÜRK MİLLETLERARASI USÛL HUKUKUNA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

A. Genel Olarak

Türk hukukunda daha önce de ifade edildiği gibi, ifade hürriyeti ve kişilik hakları arasındaki denge somut olayın şartları dikkate alınarak belirlenmektedir⁸⁵. Türk hukukunda şimdiye dek libel tourismin *Ehrenfeld* davası gibi belirgin bir emsali bulunmamaktadır. Ancak değerler arasındaki bu farklı tercihler Türk hukukunda da yabancı mahkemelerden alınan tazminata ilişkin ilâmların kamu düzeni sebebiyle tenfizinin önüne geçebilecektir. Belirtmek gerekir ki, devletlerin tanıma ve tenfiz müesseselerine hukukî düzenlemelerinde yer vermesinin dayanağı uluslararası mücemele doktrindir⁸⁶. Gerçekten, uluslararası ilişkilerin gelişmesi neticesinde, hükümlerin verildikleri ülke dışında icrası mümkün hâle gelmiştir⁸⁷.

B. Türk Milletlerarası Usûl Hukuku Bakımından İncelemeler

Türk hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun⁸⁸ (MÖHUK)’un m. 50-59 hükümlerinde düzenlenmiştir. Söz konusu hükümlerde öngörülen şartları taşıyan yabancı mahkeme ilâmı hakkında Türk mahkemesi tanıma veya tenfiz kararı vermekle yükümlüdür⁸⁹. Ayrıca Türk hukukunda, yabancı mahkemenin vermiş olduğu ilâmın maddî ve hukukî olgular açısından yeniden incelenmesi anlamındaki *révision au fond* sistemi benimsenmemiştir⁹⁰. Bir diğer ifadeyle Türk hukukunda tanıma veya tenfiz taleplerinde, yabancı mahkemeden alınan ilâmın esastan incelenmesi yasağı söz konusudur.

1. Yabancı Mahkeme Kararının Türk Kamu Düzenine Açıkça Aykırı Olması

Tenfizin esas şartlarını düzenleyen MÖHUK m. 54/1-c hükmüne göre, yabancı mahkeme kararları hakkında tenfiz kararı verilebilmesi için “hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması” gerekmektedir. Bu kapsamda yabancı mahkeme ilâmında yer alan hüküm ve bu hükmün Türkiye’de icra edilmesi ile meydana gelecek sonuç değerlendirilmelidir⁹¹. Kategorik olarak bazı konuların kamu düzeninden kabul edilmesi sebebiyle yabancı mahkeme kararlarının tenfizinin engellenmesi kamu düzeni kavramının yanlış yorumlanması anlamına gelmektedir⁹². Kamu düzeni kavramı hakkında Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu’nun 2012 yılında verdiği karar⁹³ yol göstericidir. Söz konusu karara göre,

“...Esasa uygulanan hukukun Türk Hukukunda farklı olması ya da Türk Hukukunun emredici kurallarına aykırı olması gibi nedenlerle yabancı kararın tenfizi reddedilemez. Burada esas alınması gereken kıstas, yabancı ilâmın Türk Hukukunda bir veya birden çok kanun hükümlerine aykırı bulunmasından çok, Türk Hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına ve hukuk siyasetine, Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklere milletlerarası alanda geçerli ortak ve kabul görmüş hukuk prensiplerine, ikili anlaşmalara, gelişmiş toplumların benimsedikleri ahlak ve adalet anlayışına, medeniyet seviyesine siyasi ve ekonomik rejimine bakmak olmalıdır...”

Kararda da ifade edildiği üzere milletlerarası alanda genel kabul görmüş hukuk prensipleri dikkate alınması gereken kıstaslar arasındadır. Dolayısıyla hüküm sonucunun, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu kararındaki çerçeve doğrultusunda Anayasanın temel ilkelerine ve hukukun genel prensiplerine

⁸⁴ Ancak Hess bu kararı eleştirmekte ve bildiri yayımlanmasına ilişkin önerisini belirtmektedir. Hess’e göre Polonya’dan alınan kararın hüküm sonucunun yayımlanması bildiri yerine geçebilecektir. ZDF’nin *Cracow* Temyiz Mahkemesi kararını yayımlaması yazara göre Alman kamu düzenine aykırılık teşkil etmeyecektir: HESS, <https://gavclaw.com/2018/09/06/zdf-a-german-refusal-of-polish-judgment-based-on-ordre-public-and-prof-hess-comment-on-same/>, (Erişim: 30.04.2021).

⁸⁵ Yargıtay HGK, 02.11.2016, E.2014/4-1184, K.2016/1012: www.kazanci.com, (Erişim: 29.04.2021).

⁸⁶ SARGIN, Fügen/ERTEN, Rifat: “MÖHUK Hükümleri Dairesinde Tanınmanın Hukukî Niteliği, Usûlü ve Karşılaşılan Bazı Sorunlar: “Yeni Bir Düzenleme Yapma Gereği”, UTTDER, 2, 2014, s.42-43.

⁸⁷ ARAT, Tuğrul: “Yabancı İlâmların Tanınması ve Tenfizi”, AÜHFD, 21,1964, s.423.

⁸⁸ Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5718, Kabul Tarihi 27.11.2007, RG: 12.12.2007; 26728 (MÖHUK).

⁸⁹ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.533.

⁹⁰ TİRYAKIOĞLU, Bilgin: Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, Ankara Üniversitesi, 1996, s.16.

⁹¹ TEKİN, s.159.

⁹² TİRYAKIOĞLU, Bilgin: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzenine Aykırılık” in Balkar Bozkurt, Süheyla (ed.), Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Güncel Gelişmeler, İstanbul 2018, s.83.

⁹³ Yargıtay İBKG’nin 10.02.2012 tarihli ve E.2010/1, K.2012/1 sayılı içtihadı birleştirme kararı (RG: 20.09.2012; 28417) için bkz. www.kazanci.com, (Erişim: 01.05.2021).

aykırı düşmediği sürece tenfizi reddedilmemelidir⁹⁴. Milletlerarası bir mutabakatın ürünü olan AİHS hükümleri ve içtihatları da kamu düzenine aykırılık belirlenmeye çalışılırken dikkate alınmaktadır. Bir devletin kişilik hakları ve ifade hürriyeti arasındaki çatışmada benimsediği tercihin Türk hukukundakinden farklı olması tek başına, bu mahkemelerden alınan ilâmların tenfizinin önüne geçmemelidir⁹⁵. Çatışan değerler arasındaki tercihten ziyade hüküm sonucunun Türk kamu düzeni üzerindeki etkisi dikkate alınmalıdır. Bir başka ifadeyle, hüküm sonucunun Anayasa⁹⁶ ve AİHS ile güvence altına alınan ifade hürriyetini önemli ölçüde ve açıkça ihlâl ettiği durumlarda söz konusu ilâmın tenfizi reddedilmelidir⁹⁷.

2. Kararı Veren Mahkemenin Dava Konusu veya Taraflarla Gerçek Bir İlişkinin Bulunmaması

MÖHUK m. 54(1)(b) hükmü gereğince yabancı mahkemelerce verilmiş bir ilâmın tenfiz edilebilmesi için aranan şartlardan biri de, “davalının itiraz etmesi şartıyla ilâmın, dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı hâlde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmaması”dır. 2675 sayılı Kanundan farklı olarak 5718 sayılı Kanunda söz konusu hüküm kaleme alınmıştır. Madde gerekçesinde “dava konusuyla veya taraflarla hukukî ve fiili anlamda gerçek bir ilişkisi olmaksızın yabancı bir mahkemenin kendisini yetkili sayması milletlerarası yetki alanında istenmeyen “aşırı yetki” olarak kabul edilmektedir” ifadesine yer verilmiştir⁹⁸. Milletlerarası yetki tesisinde ülke ile uyumsuzluk arasındaki geçici, sübjektif veya zayıf irtibatların yeterli kabul edilmesi, verilen kararın milletlerarası alanda etkisini zayıflatmanın yanı sıra, davacıya tabii mahkeme dışında kendisine avantajlar sağlayacağı yargı mercilerine gitme imkânı da sağlar⁹⁹. Örneğin vatandaşlığa bağlı yetki tesisi, uyumsuzluk konusu dışındaki bir malvarlığı unsuruna bağlı yetki tesisi, davacıya bağlı yetki tesisi veya tebligata bağlı yetki tesisi aşırı yetkiye örnek olarak gösterilebilir; ancak somut olaya ilişkin değerlendirme yapılmaksızın söz konusu irtibat noktalarının aşkın yetkiye sebep olduğunu söylemek doğru olmayacaktır¹⁰⁰.

İnternet ortamında yalnızca erişilebilirlik kistasına dayalı yetki tesisi hâlleri aşkın yetkiye ilişkin tartışmalara yol açabilecek niteliktedir. Somut olaydaki diğer irtibatlar dikkate alınmaksızın kişilik haklarının ihlâline neden olan içeriğin kararı veren ülkede erişilebilir olması sebebiyle söz konusu ülke mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tesis etmesi hâlinde aşkın yetkiden söz edebilmek mümkündür. İnternet ortamına ilişkin yeknesak düzenlemelerin bulunmaması ve mevcut hukuk kurallarının internet ortamına adapte edilmesinin güçlüğü sebebiyle devletler kendi milletlerarası yetkilerini kolaylıkla tesis edebileceklerdir. Devletlerin egemenliği sebebiyle her devlet kendi milletlerarası yetkisini tayin eden kuralları düzenlemektedir. Egemen devletlerce henüz işbirliğinin sağlanmadığı internet ortamına ilişkin uyumsuzluklarda devletler, uluslararası hukukun genel ilkelerini ve *comity* esasını göz önünde bulundurarak karar vermelidir. Ancak mahkemelerin dava ve taraflarla gerçek ilişkisi değerlendirilirken kanaatimizce AİHS m. 6 hükmünün gerekleri de dikkate alınmalıdır. İnternet ortamının yasal düzenlemelerden yoksun olması kişilerin adalete erişim hakkının önüne geçmemelidir.

V. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A. Yakınlık İlkesi ile *Libel Tourism*in Önlenmeye Çalışılması

İnternet ortamının dünya çapında erişime olanak vermesi, daha önce de açıklandığı üzere erişilebilirlik yaklaşımı öne sürülerek mahkemelerin dava ve taraflarla gerçek bağlantıları bulunmaksızın milletlerarası yetkilerini kolaylıkla tesis etmeleri sonucunu doğurabilmektedir. Gerçekten, erişilebilirlik yaklaşımının internet ortamına aktarılması libel tourism'e yol açabilecektir¹⁰¹. Ancak ABAD'ın daha sonraki içtihadında ileri sürdüğü *mağdurun menfaatler merkezi* irtibat unsuru da üye devletler arasında farklı uygulamalara yol açabilecek mahiyettedir¹⁰².

Uygulanacak hukukun yakınlık ilkesine göre tayin edilmesi *libel tourism* çözüm olarak ileri sürülmüştür¹⁰³. Yakınlık ilkesine dayanan ihtilâf kuralları karşılaştırmalı hukukta en önemli ilişkiyi haiz

⁹⁴ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.576-577; NOMER, Ergin: Devletler Hususi Hukuku, 21.B, İstanbul, 2015, s.505.

⁹⁵ TEKİN, s.160.

⁹⁶ 18.10.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, RG: 09.11.1982; 17863. Anayasanın 25. maddesinde tanımlanan düşünce ve kanaat hürriyeti ile 26. maddesinde güvence altına alınan düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti demokratik toplumun gereklerindedir: TEKİN, s.45-46.

⁹⁷ TEKİN, s.160.

⁹⁸ 5728 sayılı Kanunun gerekçesi için bkz. <https://app.e-uyar.com/gerekce/index/56f56e83-5377-4d8e-a878-5f734839c05e>, (Erişim: 30.06.2020).

⁹⁹ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.567.

¹⁰⁰ HUYSAL, Burak/ŞERMET SÜZEN, Begüm: “Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin İncelenmesi”, in BALKAR BOZKURT, Süheyla: Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Güncel Gelişmeler, İstanbul 2018, s.60.

¹⁰¹ GONZÁLEZ, s.417; AZZI, s.696; *Mittelbayerischer Verlag KG v. SM* (ABAD, C-800/19, 23.02.2021, Kararın İngilizce metni için <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62019CC0800>, (Erişim: 12.04.2021) kararında ABAD hukuk sözcüsü (*Advocate General*) Bobek'in görüşüne göre, erişilebilirlik yaklaşımının internet ortamına aktarılmamalıdır, bkz para 39-44. Hukuk sözcüsüne göre, bu yaklaşım internet ortamında kişilik haklarının ihlâli sonucunda başvurulacak hukukî koruma yollarının bölünebilir veya bölünemez olarak vasıflandırılması sorununu gündeme getirmektedir, para.44.

¹⁰² *Edate ve Martinez* kararlarında ifade edildiği üzere, “Bir kişinin menfaatler merkezi genellikle mutad meskenine tekabül etmektedir. Fakat bir kişi mukim olduğu yer dışında da menfaatler merkezine sahip olabilir. Örneğin bir devlette profesyonel bir aktiviteyi yürütmek bu devletle yakın ilişkiyi tesis edebilir. “Bkz Para 49. Bu ifade, mağdurun menfaatler merkezi irtibat unsurunun davacı ve davalının yarışan menfaatleri arasında denge kurulmaya çalışılmasının bir ürünü olduğunu gözler önüne sermektedir: AUDA, s.114.

¹⁰³ HARTLEY, Trevor C.: “‘Libel Tourism’ and Conflict of Laws”, *International and Comparative Law Quarterly*, 59(1), 2010, s.35.

hukuk, en yakın irtibatlı hukuk, buna bağlı olarak daha yakın irtibatlı hukuk veya çok daha yakın irtibatlı hukuk yapıları olarak çıkmaktadır¹⁰⁴. Gerçekten, çağdaş hukuk düzenleri öngörebildikleri düzeyde objektif özel bağlama kurallarına, öngöremedikleri atıptık durumlar için ise hukukî düzenlemelerin özellikle internet gibi gelişmelerden asgari düzeyde etkilenmesi amacıyla esnek ihtilâf kurallarına yönelmektedir¹⁰⁵. Ancak en sıkı ilişkili hukukun tespitinde *lex fori* sıklıkla tercih edilmektedir¹⁰⁶. Ayrıca yakınlık ilkesine dayanan bir ihtilâf kuralının tatbikinin kaçınılmaz sonucu hukukî kesinlik, güvenlik ve öngörülebilirlikten uzaklaşmasıdır¹⁰⁷. Kanaatimizce uygulanacak hukuk belirlenirken yakınlık ilkesinin yanında davacı ve davalının yarışan menfaatleri arasındaki makul denge tesis edilmeye çalışılmalıdır¹⁰⁸.

B. Uluslararası Sözleşme ile *Libel Tourism*in Önlenmeye Çalışılması

Libel tourism internetin yarattığı bir sorundur; dolayısıyla küresel bir hamle ile çözülmeye çalışılmalıdır. Sözleşme her zaman mükemmel bir uyumluluk tesis etmese de libel tourism ancak uluslararası bir sözleşme ile engellenmeye çalışılabilir. Ancak İngiltere ve ABD bu sözleşmenin tarafı olmadığı sürece libel tourismun engellenmesi pek mümkün görünmemektedir¹⁰⁹. *Auda*'nın önerisine göre şeref ve haysiyet ihlâline ilişkin ilâmların tanınması ve tenfizine ilişkin uluslararası sözleşme metni şu şekilde olmalıdır¹¹⁰:

Madde 1: Bu sözleşme, internet ortamında şeref ve haysiyet ihlâline ilişkin özel hukuk taleplerine dayanan ilâmların tanınması ve tenfizine uygulanır. Kararı veren ülkede ikamet etmeyen davalılara karşı alınan ilâmların başka bir âkit devlette tanınması veya tenfizi taleplerinde bu sözleşme hükümleri uygulanır.

Madde 2: Bir devlet bu sözleşmeyi imzalarken, onaylarken veya bu sözleşmeye taraf olurken, karşılıklılık ilkesine dayanarak sadece belli âkit devletlerden verilen kararları tanıyıp tenfiz edebileceğini beyan e debilir.

Madde 3: Bir ilâm davalının ikametgâhı veya mağdurun menfaatler merkezi mahkemelerinden alınmışa tanımır ve tenfiz edilir.

a) “mağdurun menfaatler merkezi”nin nerede olduğunu belirleyebilmek için nesnel bir değerlendirmeye ihtiyaç vardır:

i. Mağdurun tanındığı ve varsa yaşam planını yürüttüğü yer, ve

ii. Şeref ve haysiyeti ihlâl ettiği iddia edilen makale, belli bir bölgede ilgi uyandırması ve bu bölgedeki okuyucuları aktif olarak kendisine erişime teşvik etmesi bakımından bu bölgeyle nesnel olarak ilişkiliyse

b) Bu nesnel belirlemede dikkate alınması gereken faktörlerden diğer ikisi de (bunlar sınırlı değildir) içeriğin dili ve yargı sahasında mağdurun popülaritesinin durumudur.

Madde 4: Yukarıdakilere ek olarak, Bir *web* site abonelik istiyorsa erişimin sağlandığı yerlerde davacı, o bölgedeki zararlar sınırlı olarak dava açabilir.

a) Abonelik gerektiren *web* site¹¹¹, yalnızca belirli yargı sahasındaki aboneler tarafından içeriklere erişim sağlanabilen sitedir. Abonelerden erişim için bir ücret ödemeleri istenebilir. *Web* sitenin operatörünün bir yargı sahasında yargılanmaması için erişimi o bölgeye yasakladığını açıkça netleştirmelidir¹¹².

Madde 5: Tanıma veya tenfiz için başvuru devlet, hüküm açıkça kamu düzenine aykırı ise tenfizi reddedebilir.

Kamu düzeni kavramı ülkeden ülkeye değişiklik gösteren bir kavramdır; dolayısıyla kamu düzeni müdahalesi ancak açıkça aykırılık hâllerinde gündeme gelmelidir. Nitekim Brüksel I *bis* Tüzüğünde de kamu düzeni müdahalesi söz konusudur¹¹³. Ancak daha önce de ifade ettiğimiz üzere, ifade hürriyeti ve kişilik hakları arasındaki farklı normatif çerçeveleri haiz devletler, farklı yasal düzenlemeler içeren hukuk düzenlerinden alınan ilâmların tenfizi talep edildiğinde kamu düzeni hükmüne sıklıkla başvurmuşlardır¹¹⁴. Dolayısıyla kamu düzenine aykırılığa ilişkin hükmün mevcudiyeti bazı durumlarda sözleşmenin amacına hizmet etmeyebilecektir.

¹⁰⁴ GÜNGÖR, Gülin: Temel Milletlerarası Özel Hukuk Metinlerinin Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Konusunda Yakınlık Yaklaşımı (Yakınlık Yaklaşımı), Yetkin, 2007, s.21.

¹⁰⁵ GÜNGÖR, s.253.

¹⁰⁶ NIELSEN, s.40.

¹⁰⁷ GÜNGÖR, s.256.

¹⁰⁸ MÖHUK m. 35 ve mehaz 1987 tarihli İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Federal Kanunu (*Loi Fédérale sur le Droit International Privé-LDIP*, Kanunun Fransızca metni için bkz https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/fr, (Erişim: 02.05.2021) m. 139 davalının uygulanacak hukuku öngörülebilirliğini de dikkate almışlardır. Ancak bu öngörülebilirliğin internet ortamında nasıl belirleneceği müphemdir. Ayrıca LDIP m. 139 ve MÖHUK m. 35 maddeleri en sıkı ilişkili hukuku belirleme amacıyla kaleme alınmışlardır. LDIP m. 139 hakkında açıklamalar için bkz TEKİN, s.202 vd.; REYMOND, Michel: La Compétence Internationale en cas d'Atteinte à la Personnalité par Internet, Schulthess, 2015, s.178-181.

¹⁰⁹ AUDA, s.123.

¹¹⁰ AUDA, s.121-122.

¹¹¹ *Auda*, açık erişimli *web* siteleri ile abonelik gerektiren *web* siteleri arasında ayırım yapmıştır. Bu ayırım davalının öngörülebilirliğine dayanmaktadır. Açık erişimli *web* sitelerinde davacının nerede olduğu davalı tarafından öngörülemezken; abonelik gerektiren *web* sitelerinde özellikle de paralı abonelik durumunda, kredi kartı bilgilerinden davacının mutad meskenine ilişkin davalı bilgi sahibi olabilecektir. Dolayısıyla davalı, abonelik suretiyle, o yer mahkemelerinin zararlar sınırlı yetkisini kabul etmektedir: AUDA, s.118-119. Ancak kanaatimizce *web* siteleri bu şekilde karakterize etmek gelişen teknoloji karşısında işlevsiz hâle gelebilecektir. Örneğin, bazı ülkelerde çeşitli *web* sitelere erişim yasakları bulunmasına rağmen, o ülkede yaşayan internet kullanıcıları çeşitli yazılımlar veya teknik araçlarla bu yasakları bertaraf edebilmektedirler. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz TEKİN, s.15.

¹¹² Bu hükümle failin niyetine önem atfedilmiştir. Bu netleştirme, açık bir uyarı şeklinde olmalıdır. En temel düzeyde, *web* site operatörü belirli bölgelerdeki kullanıcıları bu içeriğe erişimin illegal olduğu hususunda uyarmalıdır: GOLDSMITH, Jack: “Unilateral Regulation of the Internet: A Modest Defence”, *European Journal of International Law*, 11(1), 2000, s.140.

¹¹³ Brüksel I *bis* Tüzüğüne göre tanıma ve tenfiz engelleri hakkında detaylı bilgi için bkz. SÜRAL, Ceyda: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi” in Özkan, Işıl/Süral, Ceyda/Tütüncübaşı, Uğur (ed.), Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s.220-223.

¹¹⁴ Bkz III no'lu başlık altında açıklanan *Cracow* Temyiz Mahkemesinin onadığı ilâmın tanınmasını reddeden *Bundesgerichtshof* kararı.

Sözleşmenin 3. maddesindeki “mağdurun menfaatler merkezi” irtibat unsuru da üye devletler arasında farklı yorumlamalara maruz kalabilecek mahiyettedir. Gerçekten, mağdurun menfaatler merkezi, AB üyesi devletler tarafından defalarca ön sorun olarak ABAD’a intikal ettirilmiştir¹¹⁵. Ancak söz konusu unsurun yorumuna ilişkin henüz somut kriterlere ulaşılamamıştır.

VI. SONUÇ

Gelişen teknoloji, özellikle çeşitli sosyal medya platformlarının yaygınlaşması, internet ortamında kişilik haklarının ihlâlini yaygınlaştırmıştır. Libel tourism, şeref ve haysiyetin internet ortamında ihlâline dayanan hukukî taleplerde, mağdurun kendi lehine karar verebilecek mahkemeleri tercih etmesi durumunda gündeme gelebilecektir. Özellikle internet ortamındaki içeriğin dünya üzerindeki her yerden erişilebilir olması davacının uyuşmazlık ve taraflarla zayıf ve geçici irtibatlarla sahip yargı sahasında davasını ikame etmesi sonucunu doğurabilecektir. Davacının en lehe sonuç alacağı yargı sahasında taleplerde bulunması makul bir durum olsa da, uyuşmazlık ve taraflarla gerçek irtibatları haiz olmayan bir yargı sahasından alınan kararın tenfizi kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle reddedilebilecektir.

Libel tourismun temel sebebi, temel haklardan olan ifade hürriyeti ve kişilik hakları arasındaki değerler ihtilâfidir. Özellikle ifade hürriyetinin üstün tutulduğu ABD gibi devletlerde libel tourism sıklıkla tartışılmıştır. Libel tourismun bir diğer sebebi de, internet ortamında milletlerarası yetkinin tesisinde yalnızca erişilebilirliğin dikkate alınmasıdır. İnternet ortamının sınırları bertaraf eden doğası, içeriğin herhangi bir coğrafi alana lokalize edilmesini güçleştirmektedir. Haksız fiillere ilişkin yetki kuralı olan zararın meydana geldiği yer irtibatı çoğu hukuk düzeninde benimsenmiş olsa da söz konusu irtibatın internet ortamında yorumu konusunda yeknesaklık söz konusu değildir. Erişilebilirliğe bağlı yetki tesisi sonucunda mahkemelerin kendi maddî hukuk kuralları uygulaması eğilimde olmaları ve davacının da bu durumu dikkate alarak hareket etmesi libel tourismun bir diğer sebebidir. AB kapsamında dahi ifade hürriyeti ve kişilik hakları arasındaki dengenin üye devletler arasında farklılık göstermesi nedeniyle uygulanacak hukuk konusunda uyumlaştırma sağlanamamıştır. Bir hukuk düzeninde şeref ve haysiyet ihlâline ilişkin sorumluluğu belirleyen hükümlerin davacı açısından elverişli olması özellikle de dünya çapında tanınmış davacıların erişilebilirlik kıstasına dayanarak davasını söz konusu devlet mahkemelerinde ikame etmesine yol açmaktadır.

Libel tourism demokratik toplumların güvence altına aldığı ifade hürriyeti üzerinde soğutucu bir etki yaratmaktadır. Yazarlar veya internet ortamındaki içerik üreticileri başka yargı sahalarında dava edilme kaygısı yaşamamak için bu yargı sahalarında ikamet eden kişilere ilişkin içerik veya haber paylaşma konusunda çekimser kalabileceklerdir. İfade hürriyeti üzerindeki soğutucu etkisinin yanı sıra libel tourismun milletlerarası özel hukuk bakımından en önemli sonucu, libel tourism sonucunda dava ve taraflarla gerçek bir irtibata sahip olmayan bir mahkemeden alınan kararın tenfizinin talep edildiği ülkede ifade hürriyeti koruması üstün tutulduğu gerekçesiyle, kararın tenfizinin reddedilmesidir. Libel tourism sonucu alınan kararların tenfizi uluslararası nezaket esasının kötüye kullanılmasına yol açabilecektir. Bu sebeple çoğu hukuk düzeninde “kamu düzenine aykırılık” gerekçesiyle yabancı mahkemelerden alınan ilâmların tenfizi reddedilmektedir. ABD hukukunda libel tourisma cevap olarak *Speech Act* kaleme alınmıştır.

Libel tourismun önüne geçebilmek amacıyla ulusal düzeyde alınan tedbirler hukuk düzenleri arasındaki farklılıkları derinleştirmektedir. Libel tourism ile mücadelenin en etkili yöntemi şüphesizdir ki uluslararası bir mutabakattır. Sözleşme her zaman mükemmel bir uyumluluk sağlamasa da libel tourism ancak uluslararası bir sözleşme ile azaltılabilir. Ancak birçok uluslararası sözleşme istisnâ karakterde olsa da “kamu düzeni” müdahalesini saklı tutmaktadır. İfade hürriyeti ve kişilik hakları arasındaki dengenin hukuk düzenlerince farklı tesis edilmiş olması sebebiyle yabancı mahkemelerden alınan ilâmların tenfizinde kamu düzeni müdahalesine sıklıkla başvurulmaktadır. Ancak kanaatimizce uzun vadede kaleme alınacak bu sözleşmede kamu düzeni müdahalesine yer verilecek olması problemin çözümü bakımından tartışılmalı sonuçlar doğurabilecektir.

¹¹⁵ Bkz. *Bolagsupplysningen OÜ, Ingrid Ilsjan v Svensk Handel AB* (ABAD, 07.04.2016, C- 194/16, Kararın İngilizce metni için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62016CN0194>, (Erişim: 17.02.2021) ve *Mittelbayerischer Verlag KG v. SM* kararı (ABAD, C-800/19, 23.02.2021, Kararın İngilizce metni için <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62019CC0800>, (Erişim: 12.04.2021).

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Atf Şekli: Yazar Esra TEKİN bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Esra TEKİN who is the author of this paper has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by the author alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The author declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of İnULR in all processes of the paper and that he does not make any falsification of the data collected. In addition, she declares that İnönü University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than İnönü University Law Review.

KAYNAKÇA

- AHN, Annie Soo Yeon: "Clarifying the Standards for Personal Jurisdiction in Light of Growing Transactions on the Internet: The Zippo Test and Pleading of Personal Jurisdiction", *Minn. L. Rev.*, 99(6), 2015, s.2325-2361.
- AKINCI, Ziya: *Milletlerarası Özel Hukuk*, Vedat, 2020.
- ARAT, Tuğrul: "Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi", *AÜHFD*, (2), 1964, s.421-528.
- AUDA, Ali G. R. : "A Proposed Solution to the Problem of Libel Tourism", *Journal of Private International Law*, 12(1), 2016, s.106-131.
- AZZI, Tristan: "Compétence Juridictionnelle en matière de Cyber-Délits: L'incontestable Déclin du Critère de l'accessibilité (à propos de plusieurs arrêts récents)", *Rev. Crit. DIP* Octobre- Décembre, 2020, s.695-711.
- BARBOUR, Emily C.: "The Speech Act: The Federal Response to "Li-bel Tourism", *Congressional Research Service (CRS) Report for Congress*, 16.09.2010, s.1-15.
- BATES, Stephen: "More Speech: Preempting Privacy Tourism", *Hastings Comm. & Ent. L. J.*, 33(3), 2011, s.379-406.
- CALSTER, Geert Van: "ZDF: A German refusal of Polish judgment based on ordre public. (And prof Hess' comment on same)", <<https://gavclaw.com/2018/09/06/zdf-a-german-refusal-of-polish-judgment-based-on-ordre-public-and-prof-hess-comment-on-same/>>
- ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, Bahadır: *Milletlerarası Özel Hukuk*, 14. Bası, Beta, 2016.
- DARDAĞAN, Esra: "Milletlerarası Yargı Yetkisi Kurallarının Sanal Ortama Uygulanması: Amerikan Hukukuna Bakış", *KÜHFD*, 4, 2005, s.81-121.
- DARDAĞAN, Esra: *Milletlerarası Usul Hukukunda "Aşkın Yetki" Kavramı*, Siyasal Kitabevi, 2005.
- ELMASULU, Dilek Ece: *Türk ve Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda Şeref ve Haysiyete İnternet Yolıyla Saldırıdan Doğan Sorumluluk Davalarında Milletlerarası Yetki*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- ESENYEL HANAZ, Fatma: *Kişilik Haklarının İhlalinde Sorumluluk ve Uygulanacak Hukuk*, İstanbul Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2018.
- ETLİOĞLU ERÇETİNGÖZ, Seçil: *İnternet Ortamında Şeref ve Haysiyetin Korunmasında Uygulanacak Hukuk*, Marmara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- GARNETT, Richard/RICHARDSON, Megan: "Libel Tourism Or Just Redress? Reconciling The(English) Right To Reputation With The (American) Right To Free Speech In Cross-Border Libel Cases", *Journal of Private International Law*, 5(3), 2009, s.471-490.
- GİRAY, Faruk Kerem: "Forum Shopping-Forum Non Conveniens Kavramları ile Anti-suit Injunction Kararlarının Türk Milletlerarası Usul Hukukundaki Görünümleri", in Gürler, Seran (ed.) *Adaletle Yönelmiş Bir Toplumsal Düzen Olarak Hukuk: Prof. Dr. Yasemin Işıktaç Armağanı*, Sümer Kitabevi, 2020, s.869-890.
- GOLDSMITH, Jack: "Unilateral Regulation of the Internet: A Modest Defence", *European Journal of International Law*, 11(1), 2000, s.135-148.
- GONZÁLEZ, Javier Carrascosa: "The Internet- Privacy and Rights Relating to Personality" *Recueil des Cours*, Tome 378, 2015.
- GÖĞER, Erdoğan: *Devletler Hususî Hukuku*, 4. Bası, Ankara Üniversitesi, Ankara 1977.
- GÖZLER, Kemal: *Hukukun Temel Kavramları*, B. 18, Ekin, Bursa 2020.
- GÜNGÖR, Gülin: *Temel Milletlerarası Özel Hukuk Metinlerinin Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Konusunda Yakınlık Yaklaşımı*, Yetkin, 2007.
- GÜNGÖR, Gülin: *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, Yetkin, 2021.
- HANSON, Nigel: "Global Risks Rise Publishing Online", <https://pressgazette.co.uk/global-risks-rise-publishing-online/>, (Erişim: 31.08.2022).
- HARTLEY, Trevor C.: "'Libel Tourism' and Conflict of Laws", *International and Comparative Law Quarterly*, 59(1), 2010, s.25-38.
- HESS, Burkhard: "The German Federal Civil Court rejects the recognition of a Polish judgment in a defamation case under the Brussels I Regulation for violation of public policy", <<https://gavclaw.com/2018/09/06/zdf-a-german-refusal-of-polish-judgment-based-on-ordre-public-and-prof-hess-comment-on-same/>>

- HUYSAL, Burak/ŞERMET SÜZEN, Begüm: “Tanınma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin İncelenmesi”, in Balkar Bozkurt, Süheyla (ed.), *Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Güncel Gelişmeler*, İstanbul 2018, s.47-69.
- KARACA, Hüseyin Akif: “Boşanma ve Ayrılığa Uygulanacak Hukuk Konusundaki Avrupa Konseyi Roma III Tüzüğü Kapsamında Hukuk Seçimi”, *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 27(2), 2019, s.241-262
- KLEIN, Andrew R.: “Some Thoughts on Libel Tourism”, *Pepp. L. Rev.*, 38, 2010, s.375-392.
- LE BOS, Yves-Edouard: *Renouvellement de la Théorie du Conflit de Lois dans un Contexte Fédéral* (Daloz 2010).
- MCFARLAND, Robert L.: “Please Do Not Publish this Article in England: A Jurisdictional Response to Libel Tourism” (November 2009) *Mississippi Law Journal*, <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1514988>
- MOORE, Todd W.: “Untying Our Hands: The Case for Uniform Personal Jurisdiction Over “Libel Tourists”, *Fordham L. Rev.*, 77(6), 2009, s.3207-3249.
- MOSTOWIK, Piotr/ FIGURA-GÖRALCZYK, Edyta: “Polish Death Camps” as an “Opinion” of which Expressing is Protected by German Law? Questionable Bundesgerichtshof’s Judgement of 19.7.2018” in *Bainczyk, Magdalena/Kubiak-Cyruł, Agnieszka (ed.), State’s Responsibility FOR International Crimes*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart 2021, s.91-116.
- NIELSEN, Peter Arnt: “Choice of Law for Defamation, Privacy Rights and Freedom of Speech”, *Oslo Law Review*, 6(1), 2019, s.32-42.
- NIELSEN, Peter Arnt: “Libel Tourism From A European Perspective”, in *Essays in Honour of Michael Bogdan*, Offprint, Juristförlaget i, Lund, 2013, s.387-399.
- NIELSEN, Peter Arnt: “Libel Tourism: English and EU Private International Law”, *Journal of Private International Law*, 9(2), 2013, s.269-288.
- NILSSON, Axel: *Personality Rights, Defamation and the Internet*, Lund University Faculty of Law, Master Thesis, 2017.
- NOMER, Ergin: *Devletler Hususi Hukuku*, B. 21, Beta, 2015.
- ÖZEL, Sibel: *Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması*, 2. Bası, Seçkin, İstanbul 2004.
- PECHE, Laurent: “Conflicts de Jurisdictions et Cyberdélits: Une ‘Adaptation’ Prob-ématique de la Jurisprudence Shevill par la CJUE”, <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2037763>, (Erişim: 22.08.2022).
- POSADA, Obdulio César Velásquez: “Jurisdictional Problems in Cyberspace Defamation”, *International Law: Revista Colombiana de Derecho Internacional*, 6, 2005, s.247-300.
- PRICE QC, James/MCMAHON, Felicity: *Blackstone’s Guide To The Defamation Act 2013*, Oxford, 2013.
- REYMOND, Michel: *La Compétence Internationale en cas d’Atteinte à la Person-nalité par Internet*, Schulthess, 2015.
- SARGIN, Fügen/ERTEN, Rifat: “MÖHUK Hükümleri Dairesinde Tanınmanın Hukukî Niteliği, Usûlü ve Karşılaşılan Bazı Sorunlar: “Yeni Bir Düzenleme Yapma Gereği”, *UTTDER*, 2, 2014, s.37-137.
- SEVİÇ, Muammer Raşit: *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul Üniversitesi, 1983.
- SEVİÇ, Vedat Raşit: “Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Yetki Anlaşmasının Ayrıcılığı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 55(3), 1996, s.179-190.
- STAVELEY-O’CARROLL, Sarah: “Libel Tourism Laws: Spoiling the Holiday and Saving the First Amendment”, *New York University Journal of Law and Liberty*, 4(3), 2009, s.253-292.
- STURTEVANT, Tara: “Can the United States Talk the Talk & Walk when It Comes to Libel Tourism: How the Freedom to Sue Abroad Can Kill the Freedom of Speech at Home”, *Pace Int’l L. Rev.*, 22(1), 2010, s.269-296.
- SÜRAL, Ceyda: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi” in *Özkan, Işıl/Süral, Ceyda/Tütüncübaşı, Uğur (Ed.), Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s.205-234.
- SVANTESSON, Dan Jerker B.: *Private International Law and the Internet*, 3rd ed., Wolters Kluwer, 2015.
- ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN-FİGANMEŞE, İnci: *Milletlerarası Özel Hukuk*, 7. Bası, Beta, 2019.
- TEKİN, Esra: *Milletlerarası Özel Hukukta Kişilik Haklarının İnternet Yoluyla İhlâlinde Sorumluluk*, On İki Levha, İstanbul 2021.
- TİRYAKİOĞLU, Bilgin: *Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi*, Ankara Üniversitesi, 1996.
- TİRYAKİOĞLU, Bilgin: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzenine Aykırılık” in *Balkar Bozkurt, Süheyla (ed.), Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Güncel Gelişmeler*, İstanbul 2018, s.83-95.
- TURHAN, Turgut: *Haksız Fiilden Doğan Kanunlar İhtilâfi Alanında İka Yeri Kuralı*, Dayınlarlı, 1989.